

Føroyskt heimsatlas

Svar til Annfinn í Skála

Eg man duga nakað illa at skriva, eftir sum Annfinnur í Skála fær so nógv miskiljingar burtur úr mínum viðmerkingum til hetta atlasið, sum Skúlabóka-grunnurin gav út í summari. Tó, heilt galið kann tað ikki vera, tí mong onnur hava latið við seg komið.

Brindl mitt

Lat meg tí beinanvegin siga, hvat brindl mitt var:

1: Staðanøvn eiga at skrivast soleiðis sum fólk í teim ymsku londunum sjálvi skriva tey (ella ynskja at tey verða skrivast, um tey skulu umskrivast til latínka alfabetið). Hetta er tann geografski skrivimáti.

2: Í summum førum ber til at brúka ein sonevndan konventionell skrivimáta. T.d. siga føroyingar altíð Keyptmannahavn, Norra og Týskland, og ikki København, Norge og Deutschland. Men í einum skúlaatlassi er rættast at seta ta konventionella navnið í parentes.

Eins og føroyingar vænta at onnur fólkaslag respektera føroyskt mál og staving av føroyskum staðanøvnum, so vænta tey sjálvandi eisini at føroyingar respektera teirra mál og stavimáta.

Umskriving (transskripción) til latínskt alfabet

Hetta skuldi verið rættliga ómakaleyst í øllum teimum fornum, har latínska alfabetið verður brúkt. Men annars er gjørt eitt stórt millumtjóða arbeiði í ST, har luttakaralondini, sum ikki hava tað latínska alfabetið, sjálvi eru komin við uppskoti um, hvussu teirra staðanøvn kunnu umskrivast til latin. V.ø.o., so fyriliggja viðtøkur, sum vísa hvussu kinesisk, griksk, arabisk, hebraisk og mong onnur nøvn skulu umskrivast. Eg vísti í fyrru greinini til »Fourth United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names« frá 1982. Eg kann ikki taka í alvara, at Føroya Skúlabóka-grunnur heldur seg hava uppfunnid eitt genialt nýtt system, sum klára øll heimsins mál í eini

handavending: »Tausen-transskripción«, sum hevur fulla undirtøku frá minst tveimum monnum í Verðini: Annfinn í Skála og Sverra Egholm.

Konventionell nœvn

Í summum førum er tað geografska nevnið pura ókent uttan fyri heimlandið, og tá nýðast vit sum oftast at brúka tað konventionella nevnið, um nakar skal skilja okkum. Armenia liggur sunnan fyri Kaukasus, men fólk í landinum kallar teirra móðurland Hayastan. Grannalandið kallast ofta Georgia, russar siga Gruzija, men í búgvarnir tosa ikki georgiskt ella grusisk, men kartuli, landið kalla teir Sakartvelo.

Annars mæli nevnda ST-samtykt frá at brúka konventionell staðanøvn (á fakmáli eisini kallað exonym), ella í hvussu so er, at brúka so fá sum møgulegt.

Hví stava á týskum?

Soleiðis spyr Annfinnur, og nevnið sum dømi Schweiz, sum hann og Svenning Tausen vilja skriva Sveis. Eg haldi, at tað skal stavast Schweiz, tí meginparturin av fólkunum er týsktalandi. Annars hevur Annfinnur ein frálikan fyrlæstur um øll fólkaslugini og málini, sum tey tosa í hesum landi. Men hví uppfinna ein fimta ella setta stavimáta, sum bert føroyingar skilja.

Annars er rætt atbið í atlassinum. Kantonir og býir, sum hava týskan meiriluta, verða stavaðir á týskum: Zürich, Bern, St. Gallen, meðan Genève og Montreux eru franskir stavimátar í fransktalandi landaøkjunum.

Men nú fari eg at spyrja:

Hví brúkar eitt føroyskt atlats týsk staðanøvn í Póllandi og aðrastaðni?

Frægar mátti verið at hildið skil á, t.d. at brúka Czechisk (ella sum Tausen skrivir: Kekkisk) nøvn har tey tala hetta mál, og ikki týsk. Taka vit sum dømi síðuna 34, so eru í minsta lagi fimm nøvn í einum týskum formi: Böhmen, Mähren, Prag, Moldau og Elbá (ja, á er føroyskt) í staðin fyri Czechy, Morava, Vlatava og Labe.

Eisini pólsku meginmarkið eru lögini staðanøvn at finna: Oder, Weichsel, Pommern, Slesia. Hesi skrivast á pólskum Odra, Wisla, Pomorze og Slask.

Onnur roynd at fylgja samtyktini

Eingilsmenn royndu í teim nýggju atlasverkunum, teir gera, at fylgja oman fyri nevndu reglum, sjálv um teir hava síni egnu konventionellu nøvn at kalla um allan heim.

T.d. hevur Collins Atlas of the World hesar stavimátar og parentesir við konventionellum eingilskum stavimátum: Al Qahirah (Cairo), An Nil (Nile), Makkah (Mecca), Athinaí (Athens), Yerushalayim (Jerusalem), Levkosia (Nicosia), Al Iskanderiyah (Aleksandria). Hetta eru bert nøkur dømi. Collins hevur sjálvsagt eina frágreiðing fremst í verkinum, sum sigur frá teimum meginreglum, teir brúka. Tað føroyska atlasið sigur bara, at Svenning Tausen hevur umsett.

Pinyin transskripción

Annfinnur forklárar okkum, at »kinverjar nýta kinesisk skrifttekn. Taiwan er enska sniðið. Teivan er føroyska«. So, so...

Nú er tað soleiðis, at kinesar sjálvir hava valt Pinyin transskripciónina, og øll onnur lond, uttan Føroyar, royndu at brúka hana.

Tí skrivast høvudsstaðurin ikki longur Peking, tá navnið skal endurgevast við latínskum bókstavum, men Beijing (men í skal úttalast sum í John), ikki tí hetta er »enskt snið«, men tí kinesar sjálvir hava ynskt sær Pinyin transskripción. Teir hava ikki biðið um eina serliga Tausen-transskripción.

Føroysk ný-imperialisma...

Ja, eg kom í fyrru greinini at brúka orðið »ný-imperialismu« um henda hugburð, at staðanøvn í fremmandum londum skulu nú hava ein serføroyskan form, ein form – kanska ein nýupfunnir umseting – sum ongantið er sæddur fyrr. T.d. Høvdastaður, Kili, Grønhøvdaoyggjar, Oyland,

Sikiloy. Hví skulu málreglur, sum bert eru galdandi í føroyskum, trokast inn í spansk, bulgarsk, týskt og onnur mál.

Reglan í føroyskum: at einki føroyskt orð endar við -e, er ikki galdandi í øðrum málum. Á spanskum máli skrivast tað Chile, og ikki Kili. Chili (ella Kili) er eitt sterkt kryddari. Fjöllini í Bulgaria eiga at skrivast Rhodope, og ikki Rodopi. Føroyska alfabetið hevur heldur ikki konsonantar (hjálfjóðini) C, Q, W, X og Z. So hesir bókstavar verða ikki brúktir, har teir hava roynt at føroyskað.

Men á breiddunum á kortunum standa bókstavarir og tøl, sum skulu lætta um leitingina. Her finna vit tó enn bæði A, B og C...

Óg sjálv um -ch-ljóð ikki er føroyskt, so kunnu tit ikki forbjóða týsktalandi at brúka tað. Tí eitur tað Lichtenstein og ikki Likstein.

... og eingilskt málhald

Eingilsmenn ásanna eisini, at teir úttaia nógv vokalir (sjálvljóð) á ein hátt, sum ikki er eignaður, tað onnur máli skulu endurgevast í skrift ella talu. T.d. úttalast »dirt«, nakað sum dort, »pie« sum pai, »her« sum hor.

Tí siga teir »That vowels (vokalar) are pronounced as in Italian and consonants«, og næsta høvudsreglan er »That every letter is pronounced, and no redundant letters are used«.

Tí verða t.d. tvey arabisk nøvn skrivað ávíkavist Yemen og Jidda. Í fyrra navninum verður Y úttalað sum føroyskt j, men í Jidda verður j úttalað sum Dj (sum John).

Umseting?

Annars haldi eg, at tað er púra burturvið at fara at umseta fremmand staðanøvn. Tað kann ein lærari í landalæru fáa nógv gott burturúr, um hann roynir eitt sindur av tvørfakligari undirvísing. Føroysk skúlabørn læra bæði danskt, eingilskt og týskt, summi eisini franskt og latin.

Erzgebirge er gott dømi: erz týðir málmur og bebirge fjøll. Czechiska nevnið Krunse Hory hevur sama týðning. Her finst t.d. silvur-

Rolf Gutesen hevur her aftursvar til grein hjá Annfinn í Skála herfyri í sambandi við útgávu og ummæli av tí føroyska heimsatlassinum.

Sjónarmið

málmur, og einaferð gjørdur teir silvurpeningar í býnum Joachimsthal. Tá var býurin týskur, men nú er hann czechiskur og allast Svaty Jachymov. Hesir silvurpeningar kallast Joachimsthaler ella bara Thaler, sum á donskum bleiv til Daler og á amerikanskum Dollar. Virðið á einum Joachimsthaler var 178 av einari Kölner-mørk, og vígaði eina unsu. Kallaðist tí eisini Unicales. Ja, atlas og geografi (landalæra) kunnu vera ríkar keldur til góða og eisini tvørfakliga undirvísing. Erzgebirge kundi lættliga verið »foriserað« til Málmfjöllini, men ongar góðar grundir eru fyrri tí, og eg haldi, at tað hevði verið skeivt. Øll staðanøvn í verðini hava sín serliga týðning og uppruna.

Íslendingar -Írláðarfólk-

At enda nakað, sum Annfinnur púra hevur mis-skilt. Eg skrivaði í ummælinum í Skeggjanum, at »hesin (føroyski) avbronglingarpolitikkur var grovari enn nakað eg áður havi sæð. Íslendingar eru fríðarfólk afturimóti«. Annfinnur ták hetta burturúr: »Tulkingin av hesum setningi fær illa verið onnur enn tann, at íslendingar vanligu eru (mentanarlaga) ófríðarfólk! Hetta jabbið hava vit hoyrt fyrr«. Takk, takk, tað er alt ov mikið. Men eg dugi ikki at skilja, hvussu ein annars skilagóður maður kann fáa soverðið tvært burturúr.

Liðugt. Og so ætli eg ikki at skriva meir um hetta ólukku atlas.

Rolf Gutesen

Til BLAÐSØLURNAR

sosíalurin aftur ÚTSELDUR?

Boðið so beinanvegin frá á tlf. 11820.

Uttanfyrri vanl. arbeiðstíð upplýsir telefonsvararin hvar ringjast skal fyrri at fáa fleiri bløð.

Tíðindablaðið **SOSIALURIN**